

ÎNCEPUTURILE CIVILIZAȚIEI

Cu mii de ani în urmă, oamenii trăiau în peșteri și în păduri. Aceștia rătăceau dintr-un loc în altul, în căutare de hrană și apă, vânau animale și adunau fructe, nuci și cereale. Curând, au început să domesticească animale precum caprele, câinii și găinile. Nu doar pentru că acestea le ofereau siguranță, ci pentru faptul că le asigurau aprovizionarea regulată cu carne, lapte și ouă. Cu toate acestea, viața omului era încă predominant nomadă.

Toate acestea au cunoscut o evoluție atunci când oamenii au început să cultive pământul, în urmă cu aproximativ 12 000 de ani, începând cu mazărea, lintea și orzul. Pe măsură ce au învățat mai multe de la natură, viața oamenilor s-a îmbunătățit. Ei au observat cum cerealele creșteau mai bine pe malurile râurilor și în anumite perioade din an. Stabilirea în apropierea apelor însemna că nu mai trebuiau să rătăcească pe distanțe lungi în căutarea hranei. Sedentarizarea, un mod de viață stabil, avea să marcheze începutul civilizației. Una dintre cele mai vechi așezări cunoscute este un sit, vechi de 9 500 de ani, din Turcia.

▲ Vechii egipteni au început să cultive pământul în jurul anului 6500 î.H.
Acest lucru era atât de important pentru ei, încât l-au consemnat în desene și picturi.

Cultivarea recoltelor

Depozitarea alimentelor

Ce face o civilizație?

Odată cu apariția așezărilor, între 4000 și 3000 î.H., s-au născut și primele civilizații. Acestea erau situate în Cornul Abundenței (cunoscut și ca Semiluna Fertilă), un pământ în formă de seceră care se întinde din partea superioară a fluviului Nil, în Egipt, până la fluviile Tigru și Eufrat, în vestul Asiei. Oamenii au descoperit aici condiții mai bune pentru a practica agricultura, au inventat unelte care să-i ajute și, curând, s-au bucurat și de **surplusul** de recoltă. Mai multă mâncare însemna mai puțini oameni care să moară de foame. Satele au devenit din ce în ce mai mari.

▲ Ceramică din perioada **neolitică** târzie

Apariția orașelor

Cele mai vechi orașe au apărut aproximativ în milenii V-II î.H. în Mesopotamia, Iran și Egipt. Cu mai mulți oameni de întreținut, orașele au început să dividă munca. Au luat ființă noi îndeletniciri, cum ar fi cele de dulgher, instalator, scrib, comerciant și administrator. Primele orașe care au înflorit în Mesopotamia au fost Eridu, Uruk și Ur.

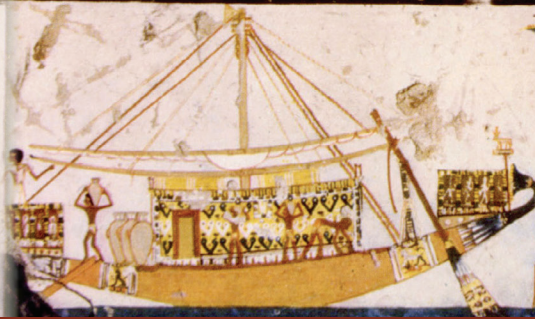
În Asia, Mohenjo-Daro, unul dintre cele mai vechi orașe, a apărut în jurul anului 2600 î.H. Era situat în Valea Indusului și adăpostea circa 50 000 de oameni. Cele mai vechi orașe americane au fost construite în Anzi și în Mezoamerica (fâșia de pământ care leagă America de Nord de America de Sud). Acestea s-au dezvoltat între anii 3000-1800 î.H.

▼ Skara Brae este o așezare neolitică ridicată din pietre. Dispunea de opt case, și e posibil să fi fost construită între 3180-2500 î.H. Astăzi, aceasta se găsește în Scoția.

Noi descoperiri

Construcția vaselor

Descoperirea hârtiei

▲ Aceste picturi descriu viața din Egiptul antic.

Diversitatea timpurie

Orașele antice variau foarte mult ca formă și funcție. Păstrarea unui surplus însemna că oamenii puteau depozita cantități mai mari de cereale și, deci, nu își mai făceau griji pentru următoarea masă. De exemplu, în timp ce oamenii din apropierea câmpurilor practicau agricultura, cei stabiliți în apropierea surselor de apă se ocupau cu pescuitul. Unele orașe erau adevărate centre de comerț, în timp ce altele erau considerate sfinte. Niciun oraș nu era dens populat. Cele mai importante s-au transformat în centre de putere politică și au devenit nucleele viitoarelor imperii.

▲ Ustensile, precum mojarul și pistolul, au fost inventate pentru a pisa boabele cultivate pe câmp.

Diviziunea muncii

Deoarece exista un surplus de hrană, nu toată lumea trebuia să participe la muncile agricole. Oamenii au început să-și împartă muncile în funcție de nevoile orașului și, în anumite situații, pentru propriile interese. Astfel, fiecare persoană era implicată într-o ocupație. Unii aduceau apă de la râu la câmp, alții confecționau oale pentru gătit și depozitat, unii strângeau fructele și semințele sau pescuiau. Oamenii au încrucișat și cultivat soiuri noi de plante și de animale, mai productive, în diverse scopuri: hrană, munci agricole etc.

▲ Hieroglif mayașe sculptate în piatră

◀ Un număr de figurine feminine sub forma unei zeițe-mamă din lut și dansatori din steatit au fost găsite la Harappa.

Religie și societate

În Antichitate, oamenii se închinau naturii, pământului și cerului pentru că traiul lor depindea de aceste forțe puternice. Au dezvoltat ritualuri, în speranța că vor fi pe placul puterilor superioare, iar ploaia, soarele și fertilitatea pământului se vor întoarce. Ritualurile au devenit din ce în ce mai complexe. S-au transformat în importante tradiții și credințe. Liderii religioși au devenit, în acest fel, puternici. Oamenii căutau la ei îndrumare în chestiuni morale și pentru a-și proteja casele și familiile de zeii mânișori. În Mohenjo-Daro, există un sigiliu datând din anul 2000 î.H., care reprezintă un bărbat yoghin, înconjurat de animale. Experții l-au numit Pashupati sau „stăpânul animalelor”.

Limbă și sisteme de scriere

Pe măsură ce interacțiunile umane din orașe au devenit mai complexe, oamenii au început să păstreze documentele tranzacțiilor. Aveau nevoie și de modalități de a trimite mesaje dintr-un loc în altul. Astfel, au inventat scrisul. Cele mai vechi scrieri sunt în mare parte de natură **pictografică**, fiind alcătuite din simboluri care redau sunetele. Oamenii din Antichitate au scris pe frunze și pe scoarță de copac, pe argilă sau pe pietre moi, pe papirus, piei de animale, haine și, în final, pe hârtie când aceasta a fost inventată.

Râul: leagănul civilizației

Civilizațiile au înflorit atunci când oamenii s-au stabilit pentru prima dată în văile fertile ale marilor fluvii. Aproape toate civilizațiile vechi importante s-au dezvoltat în apropierea acestor leagăne din văile fluviilor; prin urmare, ele sunt numite civilizații ale văilor râurilor.

Clasificarea civilizațiilor

Există, în total, șase civilizații antice, dintre care patru sunt numite civilizații ale Lumii Vechi, iar celelalte două, civilizații ale Lumii Noi. Primele sunt cele mai mari civilizații din istorie, care s-au dezvoltat, în principal, în jurul fluviilor. Unele dintre acestea continuă să existe, în forme dezvoltate, până astăzi.

În realitate

Ciocolata este originară din America Centrală și a ajuns în întreaga lume prin intermediul cuceritorilor mexicani. Cuvântul „ciocolată” este derivat din cuvântul aztec „Xocoatl”, care este considerat un cadou de la zeul Quetzalcoatl. Aceasta era băută doar de regi și de elitele aztece, în timpul ritualurilor și al festivalurilor.

► Sculptura înfățișează un bărbat aztec ținând o pâstăie de cacao.

Oameni extraordinari

Regina Hatshepsut a fost una dintre primele femei conducătoare din lume. A domnit aproape douăzeci de ani și a fost unul dintre cei mai capabili conducători ai Egiptului. A dezvoltat relații comerciale și a construit multe monumente. Există un templu în Dayr al-Bahri (sit arheologic antic) dedicat reginei Hatshepsut.

► Regina Hatshepsut, înfățișată ca zeiță a fertilității și a învierii

Civilizațiile Lumii Vechi

Acest grup cuprinde civilizația mesopotamiană, care s-a dezvoltat în jurul fluviului Eufrat; civilizația egipteană din jurul Nilului; civilizația Văii Indusului, de-a lungul râului Indus (în India și Pakistan) și civilizația chineză, de-a lungul fluviului Yangtze și a Fluviului Galben.

Civilizațiile Lumii Noi

Noile civilizații mai sunt numite și civilizații precolumbiene. Acestea s-au dezvoltat în și în jurul Mexicului actual, în America Centrală, precum și în America de Sud. Prima dintre acestea a fost civilizația **mezoamericană**. Aceasta s-a format din diferite grupuri, inclusiv mayași, zapoteci, totonaci și teotihuacani, care împreună sunt numite olmeci. Civilizația andină este cea de-a doua. S-a dezvoltat în jurul regiunii de vest a Americii de Sud. Este căminul peruvienilor și al incașilor, printre alte civilizații.

Mesopotamia: pământul dintre două fluvii

Denumirea de Mesopotamia este derivată din cuvintele grecești „meso”, care înseamnă mijloc, și „potamos”, care înseamnă râu. Astfel, pământul dintre fluviile Eufrat și Tigru era cunoscut sub numele de Mesopotamia. Astăzi, Mesopotamia este identificată cu teritoriile statelor Irak, Turcia și Siria.

Contribuția la cultură

Civilizația mesopotamiană a durat de la cca 5000 î.H. până la 1100 î.H. A fost locul de naștere al culturilor sumeriană, akkadiană, babiloniană și asiriană. Dovezi arheologice arată că mesopotamienii erau avansați în știință, tehnologie, astronomie, literatură, drept, filozofie și religie.

▲ Bustul unui conducător akkadian necunoscut, datând din epoca bronzului

O civilizație dinastică

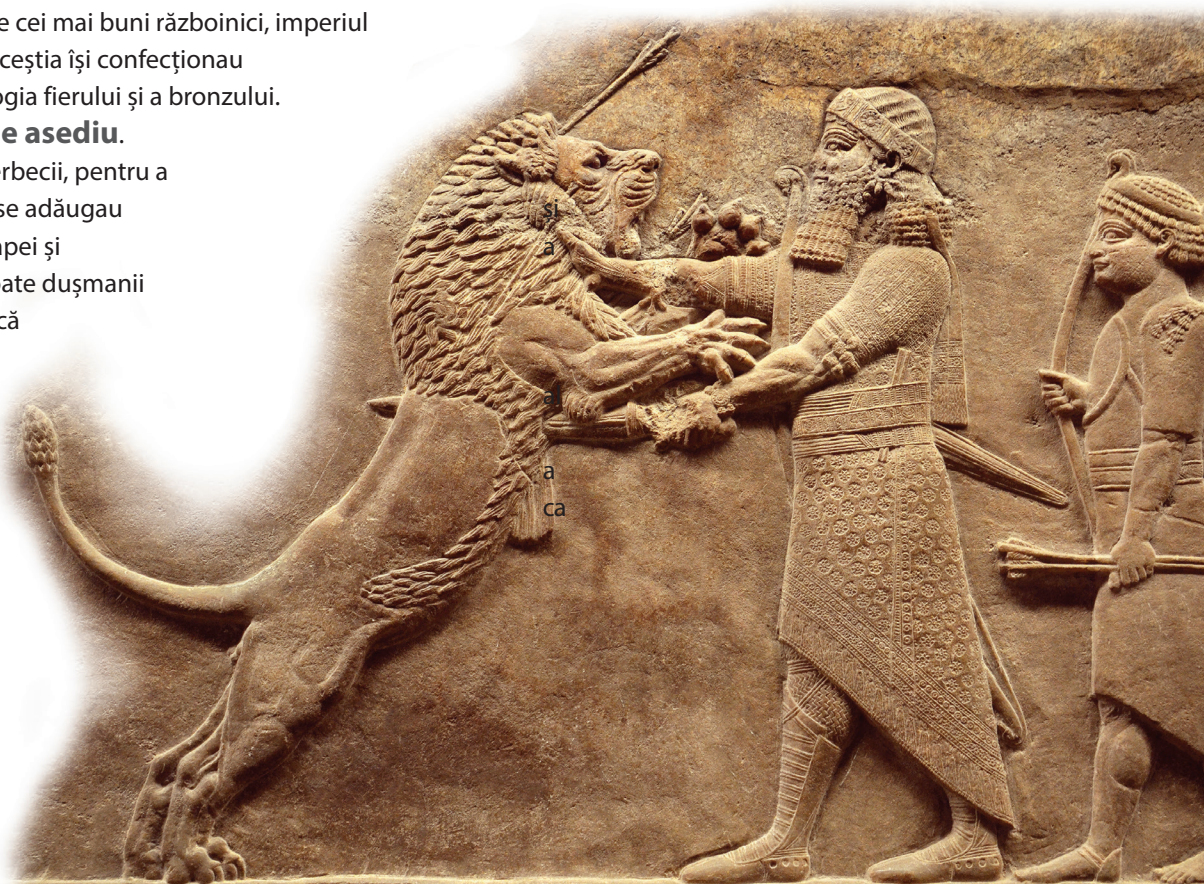
Civilizația akkadiană s-a dezvoltat în nordul Mesopotamiei. Akkadienii au stăpânit regiunile sumeriene din Mesopotamia sau Siria modernă și Liban. Limbile ebraică și arabă s-au dezvoltat de la akkadieni. În 2334 î.H., Sargon din Akkad a venit la putere și a pus bazele primei domnii dinastice din lume. Acest imperiu s-a prăbușit în jurul anului 2154 î.H., la 180 de ani de la înființare.

Mari războinici

Asirienii au ajuns prima dată la putere după prăbușirea akkadienilor. Deși erau considerați a fi unii dintre cei mai buni războinici, imperiul lor s-a prăbușit de mai multe ori. Aceștia își confecționau arme periculoase, folosind tehnologia fierului și a bronzului. Asirienii au excelat în **războiul de asediu**. Ei foloseau forța fizică, cum ar fi berbecii, pentru a a sparge ziduri și porți. La aceasta se adăugau alte tactici, cum ar fi întreruperea apei și proviziilor de hrană pentru a-și scoate dușmanii din ascunzătoare. Cea mai puternică guvernare a asirienilor a fost în vremea lui Tiglatpalasar III-lea și Sargon al II-lea Asurbanipal. Tiglatpalasar al III-lea construit drumuri bune pentru armata și mesagerii lui să poată călători eficient.

► **Basorelieful** îl înfățișează pe regele asirian Asurbanipal vânând un leu.

▲ Lamassu este o veche zeitate asiriană cu cap de om, corp de leu sau de taur și aripi.

Inventatorii sumerieni

Pentru orașele antice, ziua începea la răsăritul soarelui și se încheia la apus. Nu exista un sistem de douăzeci și patru de ore. Sumerienii au fost primii care au împărțit ziua în douăzeci și patru de ore, cu șaizeci de minute într-o oră și șaizeci de secunde în fiecare minut. Acesta este doar unul dintre darurile pe care aceștia le-au făcut lumii.

▲ Sumerieni într-o scenă de luptă sau de vânătoare, sculptați pe o lespede de piatră

Ascensiunea sumerienilor

Civilizația sumeriană s-a dezvoltat în sudul Mesopotamiei (Irakul și Kuweitul de astăzi) în jurul anului 4000 î.H. Este adesea considerată ca fiind prima civilizație urbană. Cel mai uluitor fapt despre civilizația sumeriană este că foarte mulți nu au știut nimic despre existența acesteia înainte de secolul al XIX-lea. Sumerul a fost descoperit întâmplător, pe vremea arheologilor care căutau dovezi ale existenței Potopului menționat în *Biblie*.

Daruri de la sumerieni

Sumerienii au fost printre primii oameni care au inventat scrisul și au construit nave. Tot ei au inventat și roata. Erau experți în evidența contabilă și în matematică. Abacul pe care copiii îl folosesc pentru a învăța să numere a fost, se pare, inventat tot de acești oameni talentați.

Sir Leonard Woolley, un celebru arheolog britanic, a găsit rămășițele a două vagoane cu patru roți pe locul unui oraș antic numit Ur, care a înflorit în mileniul al III-lea î.H. Acestea sunt cele mai vechi vehicule cu roți descoperite vreodată în istorie.

Sumerienii au făcut comerț cu alte civilizații, cum ar fi oamenii din Valea Indusului, folosind navele pe care le-au construit. Făceau comerț cu textile, bijuterii, perle, fildeș etc.

Cuneiformele

Scrierea cuneiformă inventată, probabil, cu aproximativ 5 000 de ani în urmă constă în adâncituri în formă de cuie, săpate în piatră sau imprimate pe tăblițe de argilă.

◀ Inscripție cuneiformă sumeriană pe o placă de piatră

În realitate

Cea mai veche poezie care a supraviețuit timpului aparține sumerienilor. Este numită *Epopoea lui Ghilgameș*, un rege semi-legendar al vechiului oraș sumerian Uruk. Este o scriere cuneiformă pe aproape douăsprezece tăblițe de argilă.

▼ Sumerienii se închinau mai multor zei și au construit temple pe structuri masive numite zigurate, situate în inima orașelor lor.

Imperiul Babilonian

Babilonul este unul dintre cele mai faimoase orașe din Mesopotamia antică. Ruinele sale se găsesc în orașul Al-Hillah, lângă Bagdad, în Irak. Grecii îl numeau Babilon, după numele său akkadian „bav-ilm”, care însemna „poarta zeilor”.

Regele Hammurabi

Babilonul, un **oraș-stat** minor din Mesopotamia, a devenit un puternic imperiu în timpul regelui Hammurabi (cca 1810-1750 î.H.). Acesta era un conducător capabil care a adus stabilitate orașului. Famosul său cod de legi poate fi văzut și astăzi pe stele de piatră (plăci comemorative) și tăblițe de lut, fiind una dintre cele mai vechi scrieri descifrate din lume. Codul constă din 282 de legi care formulează pedepse, cum ar fi celebra expresie: „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”.

Babilonul a decăzut odată cu moartea lui Hammurabi, în timpul urmașilor săi. Și-a recâștigat strălucirea de odinioară sub Nabucodonosor al II-lea (605-562 î.H.). Acesta a avut una dintre cele mai lungi domnii. Despre Grădinile suspendate ale Babilonului, una dintre cele șapte minuni ale lumii antice, se spune că au fost construite în timpul acestuia. După moartea sa, Babilonul a fost cucerit de perși, în 529 î.H. Babilonul mai este renumit și pentru faptul că este locul în care Alexandru cel Mare, cuceritorul, și-a dat ultima suflare. Acesta a cucerit orașul în 331 î.H., la întoarcerea sa din Asia, și a murit aici în 323 î.H., în palatul lui Nabucodonosor al II-lea. În lupta care a urmat pentru putere, Babilonul a fost ocupat, în 312 î.H., de către generalul Seleucus, fondatorul dinastiei seleucide.

◀ Stela lui Hammurabi cu codul de legi ale Mesopotamiei antice

▲ Vedere aeriană a ruinelor palatului antic al lui Nabucodonosor, în prezent în Irak. Alexandru cel Mare a murit în acest palat.

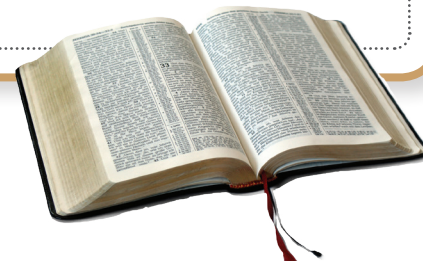

▲ Regele Hammurabi ridică brațul său drept în semn de închinare.

Este uimitor!

Biblia ne spune că oamenii au vrut cândva să construiască un turn care să ajungă până la ceruri. Dumnezeu i-a blestemat să vorbească în limbi diferite – într-o babilonie de limbi –, astfel că nu s-au mai putut înțelege unii cu alții. În felul acesta au fost opriți de la construirea turnului. Numele orașului Babilon provine de la cuvântul ebraic „bavel”, care înseamnă „confuzie”.

Egiptul: țara piramidelor

Ai fost vreodată fascinat de piramide, mumii și scarabei? Știi cine au fost Hatshepsut, Nefertiti și Tutankhamon? Aparțineau Egiptului antic, una dintre cele mai mari civilizații ale Antichității. Orașele sale erau situate pe malul Nilului, cel mai lung fluviu din lume.

▲ Sarcofag egiptean, folosit la ritualurile funerare

Inundațiile anuale ale Nilului au condus la formarea unui sol bogat în nutrienți de-a lungul coastei sale. Acest pământ fertil era folosit pentru agricultură, care, la rândul ei, producea recolte abundente, făcând astfel din Egipt un stat bogat și puternic.

Progresele egiptenilor antici

Civilizația egipteană s-a dezvoltat inițial în două zone: Egiptul de Sus și Egiptul de Jos. Acestea au fost unificate în timpul regelui Menes (cunoscut și sub numele de Narmer) în anul 3200 î.H., deși **nomazii** se stabiliseră deja în valea Nilului. Ei trăiau din agricultură, vânătoare și cules.

Odată cu trecerea timpului, egiptenii au evoluat. Au devenit buni la matematică, medicină, astronomie și construirea navelor. Au fost, de asemenea, adevărate genii ale artei și arhitecturii, pe care le-au pus în valoare construind și pictând templele de la Abu Simbel, Marele Sfinx de la Giza și uimitoarele morminte regale din Valea Regilor.

Astfel de structuri magnifice de durată create de egipteni i-au determinat ulterior pe împărații romani să le ia obeliscurile (coloane gigantice, de piatră conice) pentru a-și celebra victoriile. Chiar și cel mai mare obelisc din lume, monumentul din Washington, înălțat în secolul al XIX-lea, este inspirat din minunile arhitecturale ale Egiptului antic.

▼ Marea Piramidă din Giza, singura minune a lumii antice care s-a păstrat, era, în urmă cu mai bine de 3 800 de ani, cea mai înaltă construcție din lume.

Hieroglifele

Scrisul egiptean antic folosea o mulțime de pictograme, adică imagini reprezentând păsări, animale și obiecte, pentru a comunica idei, tradiții, povești, practici și chiar sunete și semne de punctuație. Aceste caractere erau numite hieroglif. Primele hieroglif au apărut în jurul anilor 3400-3200 î.H. În 2000-1700 î.H., egiptenii aveau un sistem de scriere matur, cu sute de semne diferite.

Astăzi, putem descifra hieroglifele egiptene datorită Pietrei din Rosetta (un decret al templului), care a fost descoperită de Pierre-François Bouchard, unul dintre ofițerii lui Napoleon, în timpul invaziei sale din Egipt, în 1799.

▲ Hieroglifă antică care înfățișează un faraon așezat, animale și alte simboluri.

Credința în Egipt

Egiptenii erau politeiști, adică se închinau mai multor zei, având diferite ritualuri și ceremonii religioase dedicate acestora. Egiptenii credeau că regele lor, faraonul, era întruchiparea divinității. De asemenea, credeau în viața de după moarte. Acesta este motivul pentru care **mumificau** trupurile persoanelor pe care le considerau importante, precum regele și familia lui etc. Egiptenii credeau că trupurile acestora trebuie păstrate pentru următoarea lor viață și foloseau diverse ierburi, produse de îmbalsămare și metode medicale de prevenire a descompunerii corpurilor. Protejau corpul cu ajutorul unor fâșii lungi de pânză, făcând o mumie, pe care o așezau într-un sicriu frumos numit **sarcofag**. Sarkofagele erau apoi puse în morminte pline cu fructe, vin, bani, ornamente și vase de aur și diverse instrumente. De multe ori, așezau acolo și mumiile servitorilor, pe ale soțiilor și animalelor de companie ale persoanei decedate (în special pisici), pentru a-i ține companie celui decedat în viața de apoi.

▲ Statuia lui Ra, zeul Soarelui, sculptată în piatră

► După finalizare, piramidele din Giza au fost acoperite cu un strat de calcar alb, iar în vârful Marii Piramide a fost așezată o bucată de aur, care a dispărut.

Zeii Egiptului

În Egiptul antic existau mulți zei de care erau legate impresionante povestiri mitice. Multe dintre aceste povestiri vorbesc despre relația lor cu natura și cu etica. Majoritatea zeilor egipteni erau pe jumătate animale (de exemplu, păsări) și pe jumătate oameni. Dintre numeroșii zei, unii erau considerați a fi mai puternici decât alții și, prin urmare, erau venerați de mai multe persoane. Egiptenii antici se rugau la acești zei cu multă venerație și li se închinau înaintea unor ocazii speciale, mai ales înainte de marea revărsare anuală a Nilului.

Nut, Shu și Geb

Ei au fost primii zei și reprezintă cerul, aerul și pământul. Shu era tatăl lui Nut și Geb. Shu a separat cerul de pământ (adică pe Nut de Geb).

Nut îl înghițea pe Ra în fiecare seară (apus de soare) și îi dădea naștere în fiecare dimineață (răsărit).

Geb era venerat ca tată al șerpilor, iar răsul lui declanșa cutremure.

Isis

Isis, mama zeilor, este zeița vieții, vindecătoare și protectoare a regilor. Ea apare reprezentată cu aripi și cu o coroană pe cap în formă de tron.

Isis a fost prima care a folosit procesul de mumificare pentru a-l conserva pe Osiris, soțul ei.

Osiris

Osiris, primul rege mitic al Egiptului, era unul dintre cei mai importanți zei. Ucis de Set, fratele său, a fost adus înapoi la viață de Isis, soția sa. Osiris este înfățișat sub forma unei mumii care ține în mâini un sceptru și un bici, simboluri ale regalității. De asemenea, poartă și o coroană albă.

Amon

Amon a fost un zeu apărut mai târziu, cel care deținea puterile lui Ra, zeul Soarelui. Amon, adică „cel misterios”, era regele zeilor. El apare adesea reprezentat ca un om, iar alteori ca un berbec sau o gâscă.

Bes

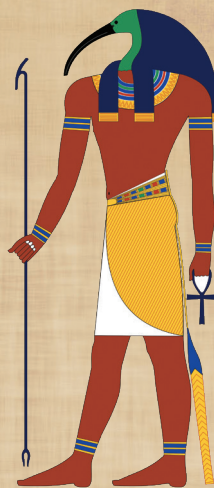
Bes este o zeitățe a nașterii care proteja oamenii de animalele periculoase și de demoni. Zeul are o înfățișare grotescă, cu niște picioare strâmbe de pitic și cu limba scoasă.

Ma'at

Ma'at este zeița adevărului și a dreptății. Este reprezentată, de obicei, ca o femeie șezând, cu o pană de struț pe cap. Zeița este judecător suprem în viața de apoi, acolo unde inima mortului este cântărită cu pana ei. Dacă inima este mai grea decât pana, ea va fi mâncată de Ammut, zeul cu cap de crocodil, devorator al celor morți.

Thoth

Thoth este aproape întotdeauna înfățișat cu capul unui ibis, ținând o peniță și o paletă, dar uneori apare și sub înfățișarea unui babuin. Thoth este unul dintre cei mai vechi zei egipteni – zeul cunoașterii și al scrisului –, fiind înfățișat ca făcând calcule sau scriind ceva. El ține evidența tuturor faptelor făcute de cei morți în ziua judecății lor.

Set

Set este zeul haosului, al întinericului și al războiului. În cea mai mare parte, el apare în reprezentări ca având un cap de animal necunoscut, dar poate fi întâlnit și ca hipopotam, porc sau măgar. Se credea că atunci când călătorea cu Ra, zeul Soarelui, Set arunca o umbră peste lume, provocând furtuni de nisip.

Anubis

Anubis, zeul morții, este protectorul celor morți și al celor mumificați. Anubis conducea spiritele celor morți în lumea de dincolo. Este reprezentat ca un bărbat cu cap de șacal sau ca un șacal, propriu-zis.

Ra

Ra este atotputernicul zeu egiptean al Soarelui, cu cap de șoim ziua și de berbec noaptea. Coroana lui este un disc solar înconjurat de un șarpe. Cultul lui a devenit atât de puternic, încât faraonul Egiptului a susținut că este descendent direct al acestuia și s-a numit pe sine Sa-Ra, adică „fiul lui Ra”.

